

Модернізація бібліотечної галузі: до проблем і перспектив міжнародної співпраці

Медведєва В. Міжнародне співробітництво публічних бібліотек України : монографія / Валентина Медведєва, Ольга Шендрік. — Київ : Ліра-К, 2020. — 248 с.

Останніми роками українська бібліотечна галузь відчутно скорочує розрив між рівнем національних бібліотек і запровадженими світовою бібліотечною спільнотою еталонами. Хоча міжнародна діяльність не є базовою функцією бібліотеки, проте нині вона перетворилася на один із глобальних чинників, що визначає потенціал установи, тому вітчизняній бібліотечній загал активно розвиває мультикультурні зв'язки.

XXI століття означено динамічним розвитком української гуманітаристики, представники якої зробили значний крок до освоєння світових теоретичних здобутків.

Активна дослідницька діяльність цього періоду ґрунтується на полі методології, що дає змогу ширше застосовувати міждисциплінарний підхід і в такий спосіб об'єднати теоретичні та прикладні аспекти, можливості філософії, культурології, політології, літературознавства, книгознавства, бібліотекознавства тощо.

Для публічних бібліотек важливим є не лише своєчасне реагування на інформаційні потреби суспільства, а і їх забезпечення з допомогою виважених рішень, тому установи прагнуть відповідати викликам часу, визнаючи ключову роль ефективної взаємодії з партнерами.

В умовах розбудови української державності відбувається переосмислення бібліотекознавцями такого важливого напрямку, як міжнародна співпраця вітчизняних бібліотек, що є вагомим чинником трансформації мультикультурної комунікації. Немає жодних сумнівів, що взаємовигідна спільна діяльність збагачує інформаційний потенціал бібліотечної установи та розширює доступ до сучасних знань, тому монографія В. Медведєвої та О. Шендрік "Міжнародне співробітництво публічних бібліотек України" є актуальним і своєчасним дослідженням, що висвітлює теоретико-методологічні проблеми, їх наукове розуміння та інтерпретації, формування понятійно-категоріальної системи; основні складники, напрями й перспективи міжкультурного партнерства.

Монографія налічує 248 сторінок, складається з переднього слова, переліку умовних позначень, передмови, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел (265 бібліографічних описів), 34 додатків, серед яких закони України, розпорядження Кабінету Міністрів України, договори, маніфести, декларації, кодекси, угоди тощо, словника (під час добору термінів

авторки використовували чинні стандарти, енциклопедії, словники, довідники, монографії, підручники. Проблематика, віддзеркалена у словнику, стосується не лише суто книгознавства, а й інших дисциплін, зокрема культурології, політології, філософії тощо).

У передньому слові монографії "Українські бібліотеки і міжнародне культурне співробітництво: багатогранність і взаємопроникнення" В. Медведєва зосереджує увагу на основних змістових домінантах трансформації міжнародної співпраці вітчизняних бібліотек: державність, розбудова громадянського суспільства, національні інтереси та пріоритети, інтеграція до світової спільноти, адаптація бібліотеки як соціокультурної інституції до нових культурних реалій тощо. Вибір об'єктом дослідження діяльності публічних бібліотек для авторів аргументовано такими положеннями: "Зміни ідеологічно-політичних, економічних, освітніх, культурних процесів в Україні спонукають бібліотеки до використання нового формату, пошуку ефективних механізмів розвитку бібліотечної діяльності, у т. ч. міжнародної співпраці. Бібліотекам відведена суттєва роль у сучасній міжнародній інформаційній взаємодії, спрямованій на сприяння актуалізації міжнародної комунікації, міжнародного обміну інформацією задля гарантування права до її доступу, рівноправної участі у міжнародних інформаційних потоках; використання глобальної економічної інтеграції на основі міжнародної інфраструктури в національних інтересах, об'єднання інтелектуальних ресурсів різних країн для прогресивного розвитку цивілізації... Стратегією в цих умовах є пошук українською бібліотекою (а отже і всією системою бібліотек) концепту національної ідентичності і самоідентичності задля подолання ізоляції міжкультурної, інформаційної, а отже культуротворчої".

Співзвучним цим думкам є висновок Надзвичайного і Повноважного Посла України П. Андрієнка, який у передньому слові до монографії "Міжнародні культурні взаємини в нових реаліях" зазначив: "Сучасний світ XXI століття означений реаліями всезростаючої взаємозалежності у міжнародному середовищі... Незаперечним є той факт, що інтелектуальний, духовний потенціал української бібліотечної системи, культурні книжкові пам'ятки тисячолітньої давнини дають не лише право обстоювати європейську природу нашої культури, а й послідовно захищати нашу незалежність, виборювати шлях до громадянського суспільства і європейських цінностей".

Концептуальна парадигма дослідження полягає в тому, що євроінтеграція як головний вектор цивілізаційного становлення України зумовлює потребу розвитку міжнародного співробітництва публічних бібліотек на якісно новому рівні. Стратегічним напрямом їх діяльності є орієнтація на міжнародні тренди модернізації обслуговування користувачів, на подолання

технологічної відсталості, цифровізацію інформаційних ресурсів, запровадження клієнтоорієнтованих моделей функціонування тощо.

У першому розділі "Теоретико-методологічні застави дослідження проблеми міжнародного співробітництва публічних бібліотек України", що складається з двох підрозділів, авторки висвітлили еволюцію наукових поглядів на досліджувану проблему, проаналізували стан їх теоретичного осмислення, уточнили терміносистему предметної сфери й дійшли висновку, що сучасна публічна бібліотека як соціальний інститут покликана виконувати завдання, покладені на неї суспільством і державою, а саме: функції забезпечення збирання й зберігання джерел інформації, надання до них вільного та безперешкодного доступу всім громадянам. Доречним є зауваження, що в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій і глобальної мережі інтернет, бібліотеки виконують завдання інформаційних центрів.

Доволі цікавим і сучасним вважаємо запропоноване авторками визначення терміна "міжнародне бібліотечне співробітництво" як послідовної діяльності, що реалізується міжнародними організаціями (урядовими, неурядовими), асоціаціями, установами, закладами в бібліотечно-інформаційній сфері, заснована на взаємодоповнювальних міжнародних відносинах і можливостях партнерів у двох або більше країнах і спрямована на реалізацію певних цілей із розвитку бібліотечно-інформаційної сфери та посилення професійних комунікацій.

Другий розділ "Основні напрями та форми міжнародного співробітництва публічних бібліотек України" охоплює чотири підрозділи. Значну увагу приділено особливостям державної культурної політики у царині міжнародних зв'язків книгозбірень та визначено її основні напрями, що полягають у плідній взаємодії публічних бібліотек із різноманітними міжнародними інституціями; реалізації суспільно-політичних значущих культурних ініціатив міжнародного характеру; ініціюванні проведення за кордоном заходів за участю бібліотек; отриманні грантів, стипендій, консультативної допомоги; співпраці із закордонним українством тощо. Авторки зауважують, що проектна діяльність публічних бібліотек на сучасному етапі розвитку нашої держави стає одним із найважливіших напрямів інноваційної роботи, оскільки охоплює процеси соціального партнерства та залучення коштів на реалізацію ідей із розв'язання проблем громади. Проаналізовано стан реалізації та схарактеризовано низку міжнародних проектів публічних бібліотек України, зокрема "Бібліоміст", "Інтернет для читачів публічних бібліотек (LEAP)" (ініціатива відділу преси, освіти та культури Посольства США в Україні), "Все про Європу: читай, слухай, дізнавайся в пунктах європейської інформації", "Кіноклуб Docudays UA в бібліотеці", "Містки громадської активності", проект Програми сприяння Парламенту "Мережа пунктів доступу громадян до офіційної інформації", "Бібліотека — громада: відкритий простір" та інші. Визначено, що результатом участі публічних бібліотек у міжнарод-

них проектах є оновлення та модернізація, створення й поповнення електронних баз даних, навчання кадрів сучасних інновацій і технологій роботи, навіть більше, діяльність бібліотек — учасниць проектів зменшує інформаційну та електронну "прірву", підвищує інформаційну грамотність користувачів, стає чинником розвитку громадянського суспільства України.

Авторки переконливо доводять, що взаємодія публічних бібліотек зі світовими громадськими організаціями у сфері реалізації міжнародних проектів суттєво впливає на їх подальший розвиток, стимулюючи інтеграцію у світовий інформаційний простір.

Закономірно, що від діяльності обласних універсальних наукових бібліотек (ОУНБ) залежить злагоженість функціонування всіх документно-інформаційних осередків регіону, тому дослідження їхньої практичної площини є актуальною проблемою. Як складник системи соціальних комунікацій ОУНБ відіграють важливу роль у становленні й розвитку інформаційної взаємодії на загальнодержавному та міжнародному рівнях.

У монографії розглянуто форми міжнародної діяльності Чернігівської обласної універсальної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка, Черкаської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Тараса Шевченка, Миколаївської обласної універсальної наукової бібліотеки, Чернівецької обласної універсальної наукової бібліотеки імені М. Івасюка, Івано-Франківської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Івана Франка та ін. Авторки наголошують, що міжнародна співпраця обласних універсальних наукових бібліотек дає змогу розв'язувати актуальні питання вдосконалення обслуговування та залучати громаду до участі в їх діяльності, а також сприяє підвищенню іміджу установ у суспільстві.

Розділ третій "Пріоритетні напрями розвитку міжнародного співробітництва публічних бібліотек України" містить два підрозділи та висвітлює перспективи їх подальшої взаємодії із закордонними партнерами, обґрунтовує потребу розроблення системи заходів з активізації міжкультурної взаємодії вітчизняних публічних бібліотек.

У рецензованій монографії виокремлено проблеми, що гальмують ці процеси. Поміж них — відсутність реакції з боку державної влади на незадовільний стан бібліотечних установ, повне ігнорування проблем матеріально-технічного забезпечення; дефіцит кваліфікованих бібліотечних фахівців у міжнародних професійних організаціях; низький рівень державної підтримки національних проектів та дослідницьких програм, що сприяють розширенню й удосконаленню вітчизняного інформаційного простору; малий обсяг бюджетних асигнувань; брак сучасної нормативно-правової бази; застарілість бібліотечної мережі; гальмування виробничих процесів та моделей обслуговування користувачів усередині мережі публічних бібліотек через повільні темпи впровадження новітніх технологій; недостатній рівень міжнародної співпраці між бібліотеками та науковими установами, культурними закладами, архівами тощо. Погоджуюся з думкою авторок про потребу запро-

вадження системних, адміністративних, структурних і технологічних змін, спрямованих на адаптацію мережі публічних бібліотек України до сучасних загально-світових тенденцій. Задля ефективного практичного втілення процесів модернізації слід сформулювати їх теоретичне обґрунтування, виокремити напрями вдосконалення бібліотечної діяльності, заходи, спрямовані на їх реалізацію тощо.

Треба визнати доцільною пропозицію В. Медведєвої та О. Шендрік підтримати фахівців, які важливим механізмом сприяння розвитку міжнародної бібліотечної співпраці вважають актуалізацію українського культурного надбання та пропонують такі заходи: розробити, затвердити, впровадити та застосувати Державну цільову програму створення Національної електронної бібліотеки України; розробити та ввести в дію Державний реєстр національного культурного надбання у частині "Книжкові пам'ятки України"; забезпечити на рівні держави створення умов для фізичного збереження цінних і рідкісних документних фондів безпосередньо на базі публічних бібліотек.

Джерельна база монографії різнопланова за походженням та інформативно насичена. Це дало змогу авторкам не лише об'єктивно проаналізувати, а й здійснити реконструкцію міжнародної співпраці як комунікативного феномену. Класифікація джерельної бази дослідження як один із методологічних інструментаріїв допомогла "відобразити сучасний рівень як наукових знань, так і досягнення практиків з проблем входження бібліотек у світовий культурний простір, в міру свого розуміння реалій динаміки культурних процесів спробували і запропонували перспективні напрями".

Ілюстративний ряд, фактичний матеріал, репрезентовані у тексті й додатках, допомагають читачам не лише орієнтуватись у проблематиці, а й розширюють розуміння міжкультурної взаємодії публічних бібліотек як особливої форми сучасної суспільної комунікації.

Завершують монографію висновки, що лаконічно віддзеркалюють результати виконаного дослідження.

Загалом, обрана структура рецензованої монографії дала змогу системно й послідовно проаналізувати широкий спектр питань, що стосуються досліджуваної проблематики. Логічний виклад матеріалу, дотримання відповідного співвідношення загальних і конкретних проблем, формулювання важливих наукових дефініцій роблять монографію В. Медведєвої та О. Шендрік концептуальною, комплексною та фундаментальною працею, що торкається актуальної теми та має наукову й практичну цінність.

Прикладні аспекти дослідження апробовані під час вивчення курсу "Міжнародне співробітництво у бібліотечно-інформаційній сфері зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр»".

Монографія буде корисна широкому колу працівників бібліотечно-інформаційної сфери, науковцям, викладачам закладів вищої освіти, всім, хто досліджує теоретико-прикладні аспекти діяльності публічних бібліотек, особливості їх входження до світової спільноти в умовах глобального комунікативного простору. Робота відповідає вимогам нормативних законів Міністерства освіти і науки України щодо підготовки навчальної літератури для студентів зі спеціальності 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" та може бути оцінена як вагомий внесок у дослідження міжнародної співпраці публічних бібліотек України.

Юрій Горбань,

кандидат культурології, доцент
кафедри інформаційних технологій КНУКіМ,
директор Наукової бібліотеки КНУКіМ,
e-mail: y.i.gorban@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5837-4409>

Надійшла до редакції 13 липня 2020 року

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА

УДК 023.5:005.336.5](477.74-25)ОННБ
DOI: 10.36273/2076-9555.2020.7(288).19-24

Дарія Дейч,

завідувач сектору методичного забезпечення бібліотечної діяльності
науково-методичного відділу Одеської національної наукової бібліотеки,
e-mail: metodonnb@ukr.net

Розвиток кадрового потенціалу бібліотеки як невіддільний складник її успішної діяльності

**Жодна теорія, програма чи урядова політика
не можуть зробити підприємство успішним —
це можуть зробити лише люди.**

А. Моріта, засновник компанії Sony

Статтю присвячено проблемі розвитку кадрового потенціалу бібліотек як невіддільного складника її успішної діяльності, а також особливостям організації системи підвищення кваліфікації у книгозбірнях України.

З'ясовано, що основу забезпечення бібліотечних установ професійними кадрами становить система безперервної інформаційно-бібліотечної освіти як цілеспрямований процес підготовки й підвищення кваліфікації співробітників, що передбачає оновлення та розширення знань, ознайомлення із сучасними інформаційними технологіями, перекваліфікацію й здобуття додаткової спеціальності.